

**MUSIQA TERAPIYA JARAYONIDA TIBBIYOT TALABALARI UCHUN
MOTIVATSIYA YARATISH**

Shalankov Konstantin Konstantinovich ¹

¹ *Fargona jamoat salomatligi tibbiyot instituti lotin tili,
pedagogika va psixologiya kafedra assistenti*

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 24.01.2025

Revised: 25.01.2025

Accepted: 26.01.2025

Ushbu maqolada musiqa terapiyada tibbiyot talabalari uchun motivatsiya yaratish hamda tibbiyot oliygohi talabalarining o'quv motivlaridagi asosiy jihatlar va omillari haqida ko'plab fikrlar va mulohazalar keltirilgan.

KALIT SO'ZLAR:

*Musiqa terapiya,
tibbiyot oliygohi
talabalari, motivlar,
"oq xalatlilar sha'ni",
psixologik mexanizmlar,
«XXI asrning Oliy
ta'limi», «Ta'lim
barcha uchun» dasturi.*

KIRISH. Musiqa terapiyasi davomida muolajalar odatda uzoq davom etmaydi. Ba'zan musiqa asarining ma'lum bir qismi yetarli bo'ladi. Asosan muolajalar 5-30 daqiqa davom etadi, shundan so'ng mutaxassis taassurotlarni muhokama qilishni taklif qiladi. Muolajalarning umumiy soni bevosita bemorning ahvoriga bog'liq bo'ladi. Eshitish vositalarisiz ansambl yoki yakka ijrodagi jonli ijro qilinadigan musiqalar muolajaning bemor uchun qiziqarli va samarali bo'lishini ta'minlaydi

Ijodiy kuchlar va pedagogik-tarbiyaviy ishlarni optimallashtirish vositasi. Musiqaning inson ruhiy va jismoniy holatiga sezilarli ta'sirini tasdiqlagan birinchi odamlardan biri yunon olimi va faylasuf Pifagor edi. Yamblichning „Pifagor hayoti to'g'risida“ asaridan ko'rinib turibdiki, agar kimdir „chiroyli ritmlar va qo'shiqlarni tinglasa, unda bunday odam musiqiy ta'limni ohang va ritmlardan foydalangan holda, inson axloqi va ehtirolari davolanadi va aqliy kuchlarning dastlabki uyg'unligi o'rnatiladi“. Bundan tashqari, musiqa kayfiyat va hissiyotlarga rag'batlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi, bu esa sport ruhini saqlashga imkon beradi va shu bilan fitnes yutuqlariga uzoq muddatli ta'sir ko'rsatadi.

Tibbiyot oliygohi talabalarining o'quv motivlaridagi asosiy jihatlar va omillar ko'plab tadqiqotchilar tomonidan tahlil etilgan. Talabalar o'quv motivlari, birinchi

navbatda, ularning klinik fanlarni mukammal o'zlashtirishi, ularni tashqi hamda ichki tomondan rag'batlantirish orqali namoyon bo'ladi, ya'ni talaba o'zlashtirayotgan fanlariga qiziqishi, shaxsiy "men"ning tanlagan kasbiga bo'lgan moyilligi darajasi bilan uzviy bog'langan bo'ladi. Bakalavriat talabalari o'z hayotlaridan qoniqish hosil qiladi va o'zlarini farovon his qiladilar. Ular salbiy his-tuyg'ularga qaraganda ko'proq ijobiy histuyg'ularni boshdan kechirishadi. Yuqori sinf o'quvchilaridan farqli o'laroq, ular atrofdagi odamlarni do'stona, sezgir, yordam berishga va qo'llab-quvvatlashga tayyor deb bilishadi. Ularning ongida ular atrofidagi dunyo yaxshi niyatlarga to'la bo'ladi. 1-2-kurs talabalari "oq xalatlilar sha'ni" va kasb nufuzi, mehnatining inson uchun foydali tomonlariga katta ahamiyat beradi. Salbiy hayotiy vaziyatlar ikkinchi darajani egallaydi yoki ular butun hayotini bag'ishlashni rejalashtirgan sababning foydalari bilan solishtirganda unchalik ahamiyatli ko'rinmaydi. Shu bilan birga, ular o'zlarining shaxsiyati va ideal shifokor qiyofasi o'rtasidagi sezilarli farqni topadi. Bu ularning tanlagan kasbida hali ham o'zlarini to'liq ko'rmaganliklaridan dalolat beradi. Ular uchun faol ish jarayoni, sevimli ish, yangilikni bilish hayotiy qadriyatlar sifatida namoyon bo'ladi. Katta yoshdagi talabalar ko'proq kasbning mohiyatiga va tibbiy amaliyotining maqsadlariga e'tibor berishadi. Ular uchun kasbning motivatsion salohiyati katta ahamiyatga ega bo'lib, u o'z ishiga nisbatan insonning mavjud resurslari yig'indisini aks ettiradi. IV va V kurs talabalari amalda o'zlarini yaxshi shifokor qiyofasida tutadi va ular o'z ishlarida asqotadigan barcha kerakli fazilatlariga ega ekanligiga ishonishadi, ya'ni o'qishga qabul qilingan talabalar o'qish davrining dastlabki yillarida tanlagan kasbi bo'yicha zarur bilimlarni egallashga harakat qilsalar, yuqori bosqichga o'tgandan keyin ushbu qiziqishlar asta-sekin sustlashib boradi, natijada ular tanlagan kasbini tezroq egallashga, kasbiy mavqega ega bo'lishga intiladilar. Biroq ular hayotida kichik yoshdagi talabalar hayotiga o'xshash yoqimli voqealar bo'lmaydi, salbiy his-tuyg'ular ustunlik qiladi. Magistratura talabalari o'zini yuqori baholaydi va buni hech ham yashirmaydilar. Ular faolroq hayotiy pozitsiyaga ega, noqulay vaziyatni bartaraf etish va nizolarni hal qilish uchun harakat qilishga tayyor bo'ladi. Ular o'zlarini har qanday vaziyatda tuta oladigan va chidamlilikka ega ijobiy odamlar deb bilishadi. Ular o'zlariga yuqori talablar qo'yadilar. Yuqori bosqich talabalari quyi bosqich talabalariga nisbatan intilishi kerak bo'lgan maqsadlarni aniqlashda ko'proq muvaffaqiyatga erishadilar. Bundan kelib chiqadiki, bakalavriat talabalari kelajakdagi kasbini tanlash motivlarini batafsilroq va aniqroq belgilaydi. Bitiruvga yaqinlashayotgan talabalar odamlarga qiyinchiliklar va sog'liq muammolarini yengishga yordam berish imkoniyatiga ahamiyat berishadi. Shuningdek, ular uchun o'z shaxsiyatiga ega bo'lish va mutaxassis sifatida o'sish, rivojlanish va takomillashtirish zarurati katta ahamiyatga ega. IV va VI kurs talabalarida o'qish va butun umri davomida o'z xulq-atvorini doimiy nazorat ostida ushlab turish qobiliyati shakllanib boradi. Ular diqqat bilan tushunishlari, hozirgi voqealarni ishlab chiqishlari va o'z harakatlarini mavjud sharoit bilan bog'lashlari mumkin. Ular o'z xatti-harakatlarini

o'zgaruvchan sharoitlarga, bemor va uning yaqinlari bilan bo'ladigan muloqotlarini o'zlarining kayfiyatlari va holatiga qarab muvofiqlashtiradi. Shuningdek, ular o'tmishda tugallangan faoliyat haqida mulohaza yuritish va o'tmishdagi voqealarni tahlil qilish hamda istiqbolli mulohaza yuritish, ya'ni bo'lajak faoliyat, xulq-atvor haqida fikr yuritish uchun retrospektiv aks ettirishga moyil bo'ladi, yo'l qo'yilgan xato va kamchiliklarni qayta takrorlamaslikni o'rganadi, natijalarni rejalashtiradi va bashorat qiladi. Tibbiyot oliy o'quv yurtlarining kichik kurs talabarlari past darajada aks ettirish qobiliyatiga ega.

Ma'lumki, kasb orqali shaxs ko'plab muvafaqqiyatlarga erishishi mumkin. Biroq bugungi kun talabasi o'sha kasb-hunar mohiyatini to'liq angelayaptimi, tushunyaptimi va kelajagini qay darajada tasavvur qilyapti, degan haqli savol paydo bo'lishi tabiiydir. Tibbiyot oliygohi talabalarining kasbiy yo'nalganligi va o'quv motivlarini ilmiy tadqiq etish metodlarining o'ziga xos jihatlari shundan iboratki, ular psixikasi ruhiy kuchlarining kasbiy masalalarni hal etishga, o'zining vazifalarini bajarishga tayyorligi va yo'nalganligi darajasi bilan belgilanadi. Tibbiyot oliygohi talabalarining kasbiy yo'nalganligi va o'quv motivlarini talqin qilish va eksperimental psixologiya metodlariga tayangan holda tajriba-sinov ishlarini o'tkazish maqsadga muvofiq bo'lib, bu psixologik tadqiqotlarning ketmaketligini ta'minlash, psixodiagnostik izlanishlarni farqlay olish xususiyatiga ham bog'liqligi bilan tavsiflanadi. Bizning tadqiqotimizda tibbiyot instituti talabalarining o'quv faoliyatiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarni aniqlashda shaxsning individual xususiyatlari hamda yosh va jins tafovutlarini hisobga olishni taqozo etadi

Har qanday kasbda bo'lganidek, bo'lajak shifokor amaliy faoliyatida zarur bo'lgan bilim, mahorat va ko'nikmalarni egallab olishi bilan bir qatorda, bemorlarning ruhiy holatlari, ya'ni qo'rquv, ishonchsizlik, vahima, umidsizlik kabi hissiyotlariga alohida sinchkovlik bilan e'tibor qaratishlari zarur. Kasblar ichida katta mas'uliyat, sabr-toqat va fidoiylikni talab qiladigan shifokorlik kasbini egallash osonlikcha kechmaydi. Buning uchun talaba doimo izlanishi va muntazam ravishda bilim doirasini kengaytirib borishini taqozo qiladi. Ushbu xususiyatlarning shakllanishi va rivojlanishi natijasida yuzaga keladigan muammolarni o'rganish talabalarning kasb egallashlarida muhim omil bo'lib hisoblanadi.

Jahondagi oliy ta'lim tizimlarida yetishib chiqayotgan mutaxassislarning shakllanishiga xizmat qiluvchi, rivojlantiruvchi omil va vositalarga jiddiy e'tibor qaratish orqali oliy ta'lim sifatini oshirish - zamon talabidir. Birlashgan Millatlar Tashkilotining «XXI asrning Oliy ta'limi» Butunjahon Deklaratsiyasi, YUNESKOning «Ta'lim barcha uchun» dasturiy hujjatlarida ta'kidlanishicha, jahon hamjamiyatida bakalavr yo'nalishlarida uzluksiz va sifatli ta'limni yangicha yondashuv asosida yo'lga qo'yish, jumladan, bo'lajak shifokor mutaxassislarni kasbiy va psixologik jihatlarni o'rganish, kelajakda bemorlar hamda ularning qarindoshlari bilan tibbiy etika tamoyillariga rioya etib ehtiyotkorona munosabat o'rnatish asosida malakali va zamonaviy bilimlarga ega sifatli kadrlar tayyorlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu borada tibbiyot oliygohi talabalarida kasbiy

yo‘nalganlik va o‘quv motivlarini ilmiy tadqiq etish, yanada rivojlantirish bo‘yicha tizimli ishlarni amalga oshirish dolzarb muammolardan bo‘lib qolmoqda.

Jahon ta‘lim va ilmiy tadqiqot muassasalarida shifokorlik kasbining murakkabligi tufayli tibbiyot oliygohi talabalarida kasbiy yo‘nalganlik va o‘quv motivlarini adekvat shakllanishining psixologik mexanizmlarini o‘rganish bo‘yicha tadqiqotlar olib borilmoqda. Bu borada, tibbiyot oliygohlarida o‘quv jarayonini samarali tashkil etish muhim bo‘lib, o‘quv jarayonining amaliyot bilan uyg‘unligini ta‘minlashda shifokor mutaxassislarni kasbiy va psixologik jihatdan tayyorlash, muloqot o‘rnatish qobiliyatlarini rivojlantirish, qo‘rquv, xavotir, stress holatlarni aniqlash, tushuntirib berish muammolari doirasida izlanishlar olib borishga yo‘naltirilgan psixologik tadqiqotlarga alohida e‘tibor qaratish zarurati kuzatilmoqda. Yangi O‘zbekistonda so‘nggi yillarda ta‘lim tizimi orqali kasbiy rivojlanish jarayonining o‘ziga xos samarasini ta‘minlashda oliy ta‘limda tibbiyot yo‘nalishlaridagi talabalarni o‘qitish sifatini oshirish va qo‘llab-quvvatlash choralari belgilanib, mazkur yo‘nalishda zarur

Xulosa: Xulosa qilib aytganda talabalar o‘quv motivlari, birinchi navbatda, ularning klinik fanlarni mukammal o‘zlashtirishi, ularni tashqi hamda ichki tomondan rag‘batlantirish orqali namoyon bo‘ladi, ya‘ni talaba o‘zlashtirayotgan fanlariga qiziqishi, shaxsiy “men”ining tanlagan kasbiga bo‘lgan moyilligi darajasi bilan uzviy bog‘langan bo‘ladi. Bakalavriat talabalari o‘z hayotlaridan qoniqish hosil qiladi va o‘zlarini farovon his qiladilar. Ular salbiy his-tuyg‘ularga qaraganda ko‘proq ijobiy histuyg‘ularni boshdan kechirishadi. Ularning ongida ular atrofidagi dunyo yaxshi niyatlarga to‘la bo‘ladi. 1-2-kurs talabalari “oq xalatlilar sha‘ni” va kasb nufuzi, mehnatining inson uchun foydali tomonlariga katta ahamiyat beradi. Salbiy hayotiy vaziyatlar ikkinchi darajani egallaydi yoki ular butun hayotini bag‘ishlashni rejalashtirgan sababning foydalari bilan solishtirganda unchalik ahamiyatli ko‘rinmaydi. Shu bilan birga, ular o‘zlarining shaxsiyati va ideal shifokor qiyofasi o‘rtasidagi sezilarli farqni topadi. Bu ularning tanlagan kasbida hali ham o‘zlarini to‘liq ko‘rmaganliklaridan dalolat beradi. Ular uchun faol ish jarayoni, sevimli ish, yangilikni bilish hayotiy qadriyatlar sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. T.2000
2. Schoen-Nazzaro, M.B - Plato and aristotle on the Ends of Music. Laval theologique et philosophique. 1978
3. Hunke S. Avropa’nın Üzerine Doğan İslam Güneşi // Bedir Yayınevi. İstanbul, 1972. (196–197)
4. Sadik Yigitbas-Musiki ile Tedavi.
5. Aigen, K, & Hunter, B (2018). The Creation of the American Music Therapy Association. (183-194)
6. Музыкотерапия в музыкальном образовании. Международная конференция. Санкт-Петербург.2017. 7. ru.wikipedia.org